

Λεξικογραφικές παρατηρήσεις στο διήγημα του Αποστόλου Παυλίδη

«Τα μέτερ' τα βάσανα κανείνα με ήρυν σ' ούλο τον κόσμο»

1. Εισαγωγή

Ο πρώτος συγγραφέας αυτής της συνεισφοράς είχε τη μεγάλη χαρά να γνωρίσει τον μεγάλο Αξενό τον Απόστολο Παυλίδη μαζί με άλλους διακεκριμένους Αξενούς κατά την διάρκεια ενός ερευνητικού ταξιδιού στην Κρήτη τον Ιούνιο του 2014.¹ Με αυτή την ευκαιρία ο κύριος Παυλίδης του έδωσε ένα αντίγραφο του διηγήματός του ίδιου με τίτλο «Τα μέτερ' τα βάσανα κανείνα με ήρυν σ' ούλο τον κόσμο», το οποίο δημοσιεύεται τώρα σε αυτή την συλλογή.² Όπως εξηγεί ο ίδιος στις «Σχέσεις γλωσσικού ιδιώματος Αξού Καπαδοκίας και Αξού Μυλοποτάμου Κρήτης»,³ τα Αξενίτ'κα⁴ των μεταναστών χάθηκε πολύ γρήγορα μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο λόγω της επαφής και της αφομοίωσης με το τοπικό κρητικό ιδίωμα σε συνδιασμό με την διδασκαλία της κοινής ελληνικής στα σχολεία. Ο Απόστολος Παυλίδης θεωρείται ο τελευταίος φυσικός ομιλητής των Αξενίτ'κων στην Κρήτη αλλά, αναγκαστικά, το διήγημά του φέρει τα ίχνη αυτής της επίδρασης της κρητικής καθώς και της κοινής ελληνικής. Στην δική μας συνεισφορά συγκεντρωνόμαστε στο λεξιλόγιο.⁵ Αναφερόμαστε συνεχώς στα βιβλία του μεγάλου Αξενού του Γεωργίου Π. Μαυροχαλυβίδη την μεταγραφία του οποίου ακολουθούμε εδώ.⁶ Τα ακόλουθα τυπογραφικά στοιχεία του κειμένου είναι αξιοσημείωτα:

¹ Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους πολύτιμους φίλους Αξενούς την Ιορδάνα Χατζησισαάκ, τον Κώστα Αβανίδη, τον Κώστα Καδεμίλη, τον Μπάμπη Καδεμίλη, τον Ευθύμη Λαυρεντίδη, τον Γεώργιο Μαρταβαντζή και τη γυναίκα του την Ανδριανή, τον Απόστολη Παυλίδη, τον Μιχάλη Περσεμάτη, τον Κωνσταντίνο Τοπτσή και τον Συμεων Τοπτσή: *Χεγός ας σας χαρίσ'!* Ευχαριστούμε επίσης τους πολύτιμους φίλους Μιστιώτες τον Λάζαρο Κοτσανίδη και τον Θανάση Παπανικολάου: *Χιογός α ας χαρίσ'!* Η συνεισφορά αυτή είναι αφιερωμένη στον Απόστολο Παυλίδη.

² Στην εισήγηση με τίτλο «Παραγωγή λόγου στο γλωσσικό ιδίωμα της Αξού Καπαδοκίας» (βλ. Μέρος Α').

³ Στην άλλη του εισήγηση με τίτλο «Ήταν η φωνή των προγόνων μας» (βλ. Μέρος Β').

⁴ Το ιδίωμα της Αξού λέγεται *Αξενιώτικα* σύμφωνα με τον Ανδριώτη (1960: xiii), αλλά οι ίδιοι ομιλητές τα λένε *Αξενίτικα* ή και *Αξενίτ'κα* (Μαυροχαλυβίδη 1990: 115, πρβ. Παυλίδης, «Ήταν η φωνή των προγόνων μας», υποσημ. 2).

⁵ Ελπίζουμε να έχουμε την ευκαιρία να συζητήσουμε τα υπόλοιπα διηγήματα αλλού.

⁶ Πρβ. Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου (1960: 1-2), Μαυροχαλυβίδης (1990: 602-3). Η μόνη εξαίρεση αφορά την μεταγραφή του [j] ως γ, (γ)ι, π.χ. γύπνος αντί jύπνος, (ο)λ'μερχώς αντί (ο)λμερχός.

ε	[e] ⁷	α	σαβάρ	→	σεβέρ'	[sevér]	βλ.	σεφέρ
		ια	ασκιάρ		ασκέρ'	[ascér]		ασκέρ'
ϑ	[ʃ]	σ	σύφτασαμ		θύφτασαμ'	[ʃiftasam]		δυφτάνω
		χ	χύφταναν		θύφταναν	[ʃiftanan]		
		σ	σάνισκεν		θάνιθκεν	[ʃániʃken]		θάνω
		χι	χιάνισκαν		θάνιθκαν	[ʃániʃkan]		
τϑ	[ʈ]	κχι	αούκχια		αούτϑα	[aúʈʂa]		(α)ούτϑα
		τχι	φορτχιές		φορτϑές	[forʈʂés]		φορτϑά
τζ	[dʒ]	γκ	γκιρκγιμπλάχ		τζιρτζιβλάχ	[dʒirdʒibláx]		τζιρτζιβλάχ
χ	[ç]	χι	χιόρος		χόρος	[çóros]		χόρος

2. Λεξιλόγιο⁸

A

αελφό [aelfó] «αδερφός», πλ. *αέλφια* [aélfɕa] (MK16, πρβ. D581) < AE. *áðelfós*

άλλ(α), βλ. *άλ'να*

άλλο [álo] «άλλος» (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK57, πρβ. D583) < AE. *ǣllos*

άλ'να [álna] / **άλ'α** [ála] «άλλο(ς) ένα(ς)» (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (D83) < *άλ(ο) (ε)να*

αλτάν [altúin] «χρυσάφι» (A222 *άλτίν*)⁹ και «λίρα» (MK133, πρβ. D665 *αλτάν*) < T. *altin*

άμα [áma] «όταν» (A222, D583)¹⁰ < ME. *ǣma*

αμελέ [amelé] «εργασία» < T. *amele*

αμελέ ταβουρού [amelé taburú] «εργατικό τάγμα» < T. *amele taburu*

άνδρας [ándras] «άντρας», πλ. *άνδρες* [ándres] (MK95, M609, πρβ. A223, D584) < ME. *ǣndras* /

ǣντρας

αντάμα βλ. *δάμα*

άντρας βλ. *άνδρας*

αούκχια βλ. *(α)ούτϑα*

⁷ Βλ. υποσημ. 37.

⁸ Για τις συντομογραφίες και βιβλιογραφικές παραπομπές βλ. παρακάτω.

⁹ Πρβ. Κεσίσογλου (1951: 100 *αλτάν*), Φωστέρης και Κεσίσογλου (1960: 72 *αλτανιού*, 120 *ας το αλτάν*). Στο Μιστί έλεγαν τη γιορτή του Αγίου Χρυσοστόμου *αλτάν Άι Χρυσόστομον λουτουργιά*: «Πρόσθεσαν το *αλτάν*, χρυσό, επειδή δεν ένιωθαν τη σημασία του πρώτου συνθετικού του *Χρυσόστομος*» (Κωστάκης 1977: 274 υποσημ. 2).

¹⁰ Ο χρονικός συνδεσμός *άμα* «χρησιμοποιείται σε όλη την Καπαδοκία» (Dawkins 1916: 583).

(α)ούτσα [(a)útʃa] «έτσι» (MK78, M78, πρβ. A217 *άβούτζια*, D581 *άβούτζα*) < T. δεικτ. *ha-* + AE.

ούτως + δεικτ. *-σι* + επιφωνηματικό *-δα* (πρβ. ME. *έτσιδά*)¹¹

απ' έσω βλ. *απέσ(ω)*

απέ τούτα βλ. *ετό*

απέσ(ω) [apés(o)] «από μέσα» (MK77, M609, πρβ. A224, D385) < ME. *άπέσω*

απόξω [apókso] «απέξω» (MK90-1) < ME. *άπέξω* / *άπόξω*

αρχιώπ' βλ. *άρχῶπος*

άρχῶπος [árchoros] «άνθρωπος», πλ. *αρχῶπ'* [arcór] (MK95, M610, πρβ. D584) < ME. *ἄ(ν)θρωπος*

ας [as], μόνο πριν από το άρθρο (MK78, M610, πρβ. A225, D586) < ME. *απ(ό)*

ασκέρ' [ascér]¹² «στρατός, στρατιώτης» (MK134, πρβ. D680 *'asker*) < T. *asker*

ασκιάρ βλ. *ασκέρ'*

αστενάρ' [astenár] «άρρωστος» (MK96, πρβ. D586 *άσθενής*) < ME. **άσθεν(ι)άρης*

αυλή [avlí], μη διαλ. λέξη, βλ. *νευλή*

αφήνω [afíno] «αφήνω», αόρ. *αφήκα* [afíka] (D587) < ME. *άφήνω*

B

βαβά [vaná] «πατέρας», λέξη νηπιακή (MK97, M611, πρβ. A227, D588)

βγαίνω [vγéno] αόρ. *ξέβα* [kséva], υποτ. *βγώ* [vγó] (MK97, M611, πρβ. D588) < ME. *(έ)βγαίνω*,

αόρ. *έβγην* / *έβγα*, υποτ. *έβγω* / *(έ)βγῶ* / *(έ)ξέβω* < AE. *έκβαίνω*, αόρ. *έξέβην*, υποτ. *έκβῶ*

βογιού βλ. *βόι'*

βόι' [vój], γεν. *βογιού* [vojú] (M611, πρβ. D589 βῶδι) < ME *βό(ι)δι(ν)*

βραγιός βλ. *βραγιώς*

βραγιώς [vrajós] «το βράδυ» < AE. *βραδέως*, βλ. *βρα(γ)ύ* και *ολημεριώς*

βρα(γ)ύ [vra(j)í] «το βράδυ, αργά» (MK77, M611, πρβ. D590) < ME. *βραδύ* / *βράδυ*

βραγυνίσχω [vrajiníʃko] «βραδιάζω» (MK98, πρβ. D590) < ME. *βραδύνω*

βραντιάζω [vradjázo], μη διαλ. λέξη, βλ. *βραγυνίσχω*

βοίκα [bíka], υποτ. *βοίχω* [bíko] (MK98, M613, πρβ. D636 *ποιῶ*) < ME. *ποιῶ*, αόρ. *έποικα* / *(έ)ποίκα*

¹¹ Βλ. Janse (2022: §11.1.11), πρβ. ποντ. *(h)αούτος* «ούτος» (Παπαδόπουλος 1958-61: 81 *άούτος*).

¹² Η ορθογραφία *ασκιάρ'* αντικατοπτρίζει καλύτερα την πιθανή προφορά ως *ασκάρ'* [ascáer], όπως και στα σημερινά Μιθώτικα (πρβ. Κοτσανίδης 2005: 198 στρατιώτης = *ασκιάρους* [ascáerus] < *ασκάρης* [ascáeris]). Βλ. υποσημ. 37.

Γ

γαζάν' [ɣazán] «καζάνι» (MK134, M689, πρβ. D682 *kazan*) < T. *kazan*, διαλ. *ğazan* (DS)

γαρσού [ɣarʃú] «απέναντι» (MK135, πρβ. D681 *qaršə*) < T. *karşı*, διαλ. *ğarşı* (DS)

γαρχιού βλ. *γαρσού*

γάτ' [ɣát] «πτυχή, δίπλα» (M614), *ένα γάτ'* «απλός, απλώς» (MK51, M289) < T. *kat*, διαλ. *ğat* (DS)

γένουν βλ. *νίγουνμαι*

γᾰδύζομαι [ɣudízome] «γδύνω», αόρ. *γᾰδύστα* [ɣudíʃta], προστ. *γᾰδύστ'* [ɣudíʃt], πλ. *γᾰδυστάτ'* [ɣudíʃtát]¹³ (MK99, πρβ. A231 *γιτύζω*, D591 *γδύνω*) < ME. *(έ)γδύνομαι*, αόρ. *(έ)γδύθην* < AE. *έκδύομαι*, αορ. *έκεδύθην*

γιαβάν [javán] «σκέτος, άνοστος» (M615), *γιαβάνια* [javána] «λοξός» < T. *yavan*

γιαβάξ [javáj] «αργά» (M615, πρβ. D687 *yanaš*), *γιαβάξ-γιαβάξ* «σιγά-σιγά» < T. *yanaš*

γιάβρι βλ. *γιαβρού*

γιαβρού [javrú] «μωράκι», κλ. *γιάβρου* [jávru] (MK216, M615, πρβ. D687 *yavru*) < T. *yavru*

γίνομαι βλ. *νίγουνμαι*

γιομάτο βλ. *γιομώνω*

γιομίζω βλ. *γιομώνω*

γιομώνω [jomóno] «γεμίζω» (MK99, M615, πρβ. A231, D591 *γεμίζω*), μετ. *γιομώμενο* [jomómeno] < ME. *γεμίζω* / *γιομίζω*

γιορών [jorón] «γέρος», πλ. *γιορώνια* [jorónia] (MK99, πρβ. D592 *γέρος*) < AE. *γέρων*

γκιργκιμπλάχ βλ. *τζιρτζιבלάχ*

γουδουρδούζω [ɣudurdúzo] «λυσσάω» (πρβ. Φωστέρης και Κεσίσογλου 1960: 51), αόρ.

γουδούρ(τ) 'σα [ɣudúr(t)sa] < T. *kudurmak*, διαλ. *ğudurmak* (DS)

γουλτώνω [ɣultóno] «γλυτώνω», αόρ. *γούλτωσα* [ɣúltosa] (MK99, M616, πρβ. D593 *γλυτώνω*) < ME. *γλυτώνω*

γουντούρσαν βλ. *γουδουρδούζω*

γουρούν' [ɣurún] «γουρούνι», γεν. *γουρουνιού* [ɣurunjú] (D594) < ME *γουρούνι(ν)*

γράβω [ɣráno] «γράφω», γ' πλ. *γράβ'νε* [ɣránne] (MK23) < AE. *γράφω*

γράφνε βλ. *γράβω*

γυντιστείτ' βλ. *γᾰδύζομαι*

γύπνος [jípnos] «κύπνος» (MK98) < ME. *ύπνος*

γυπνώνω [jípnóno] «κοιμάμαι» (MK98, πρβ. D655 *ύπνώνω*) < ME. *ύπνώνω*

γύρου [jíru] «γύρω», κρητ. λέξη < ME. *γύρο(ν)* / *γύρου*

¹³ Για τον σχηματισμό της προστακτικής βλ. Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου (1960: 75).

D

- δάμα** [dáma] «μαζί» (MK78, M617, πρβ. D653) < ME. *έντάμα* / *άντάμα*
- δε(γ)ί** [de(j)í], τελικός και ειδικός σύνδεσμος (MK86, πρβ. D675 *deyi*) < T. *deyi*
- δεν** [den] «δεν» (MK80, M618, πρβ. D595) < ME. *(ού)δέν*
- δεῖνγίζ'** [deŋgíz]¹⁴ «θάλασσα» (D674 *deŋiz*) < T. *deniz*
- διαβάζω** [djavázo] «ἀποβάλλω» (MK100, πρβ. D596 *διαβιβάζω*) < ME. *διαβιβάζω*, βλ. *ψαλλίσκω*
- διάβασμα** [djánazma], μη διαλ. λέξη < ME. *διάβασμα*, βλ. *ψάλτσιμο*
- διάσκαλος** [djáskalos] «δάσκαλος» (MK25, πρβ. D595 *δάσκαλος*) < ME. *(δι)δάσκαλος*
- δικέξ'** [dicécʃ] «δεκάξι» (MK50, M288) < ME *δεκά(ε)ξι*
- διρέκ'** [diréc] «κολώνα», πλ. *διρέκια* [diréca] (D675 *direk*) < T. *direk*
- δογρού** [dogrú] «κατευθείαν» (D675 *doghru*) < T. *doğru*
- δόξα** [dóksa] «δόξα» (MK101) < ME. *δόξα*
- δρανώ** [dranó] «βλέπω, κοιτάζω», πρτ. *δράνισκα* [drániʃka], αόρ. *δράν(τ) 'σα* [drán(t)sa] (MK101, M619, πρβ. D652 *τρανω*) < ME. *(έ)ντρανίζω* / *(έ)ντρανω*
- δροπιαζιέμαι** [droɾɟazéme] «ντρέπομαι», αόρ. *δροπιάστα* [droɾɟáʃta]¹⁵ < ME. *(έ)ντροπιάζομαι*
- δύο** [díο] / **διό** [djó] (MK50, M617, πρβ. D597 *δύο*) < ME. *δύο* / *δυό*

E

- εγειώρτα** βλ. *εγιώρτα*
- εγιώ** [ejó] «εδώ» (MK77, πρβ. D597 *έδω*) < ME. *έδω*
- εγιώρτα** [ejóɾta] «ίσια εδώ» (MK77) < ME. *έδω όρθά*
- είκ-κοδ'** [ík:oj]¹⁶ «είκοσι» (MK50) < ME. *εἴκοσι*
- (εῖν)μαι** [(ín)me] «είμαι»,¹⁷ γ' *έν* [én] / *'ναι* [ne] (MK58, M633, πρβ. D597) < ME. *είμαι*
- εκεί** [ecí] / **εκειά** [ecá] «εκεί» (MK77, M619, πρβ. D598) < ME. *έκει* / *έκειά* / *έκειά*
- εκείνο** [ecíno] / **εκεινά** [eciná] «εκείνος», πλ. *εκεινιά* [eciɲá] (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK56, πρβ. D126) < ME. *έκεινος*
- εκείρτα** [ecírta] «ίσια εκεί» (MK77) < ME. *έκει όρθά*
- εκτέτε** [ektéte] «τότε» (MK77, M619, πρβ. D598 *έκτότε*) < ME. *έκτότε*

¹⁴ Η πιθανή προφορά είναι *dā'gíz'* [dæŋgíz], όπως και στα Μισώτικα (πρβ. Κοτσανίδης 2005: 93 *θάλασσα* = *ντιαγκίζ*, Φατές 2012: 162 *ντεῖγκίζ*). Βλ. υποσημ. 37.

¹⁵ Η λέξη χρησιμοποιείται ακόμα στα Μισώτικα (Κοτσανίδης 2005: 147 *ντρέπομαι*).

¹⁶ Με διπλή προφορά του κ-κ (Janse 2022: §6.1.2.3).

¹⁷ Για την κλίση η οποία είναι συγκολλητικού τύπου βλ. Janse (2009).

εν βλ. (είν)μαι

ένα [éna] «ένας» (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK50, πρβ. D599) < ME. *éνας*

έρουμαι [érume] «έρχομαι», αόρ. *ήρτα* [írta], υποτ. γ' πλ. *έρτ'νε* [értne] (MK101, M620, πρβ. D599)

< AE. *ěρχομαι*

έρτνε βλ. έρουμαι

ετό [etó] «αυτός», πλ. *ετούτα* [etúta] (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (D599, MK55), *απ' ετούτα*

«από αυτά» < ME. *étoutos*

ετούτα βλ. ετό

έφεγνα βλ. φέγνω

έφχα βλ. φέγνω

Z

ζουμ βλ. ουμ

H

ήκρεβεν βλ. κρεύω

ηυρίδκω [ivríʃko] «βρίσκω», αόρ. *ηύρα* [ívra], υποτ. *ηύρω* [ívro] (MK102, M622, πρβ. D600),

με ηύρει [me ívri] «δε θα βρει» (MK85)¹⁸ < ME. *εύρίσκω* / *ηύρίσκω*, αόρ. *ηύρα*

K

καζάν, μη διαλ. λέξη, βλ. γαζάν'

κάμαρη [kámari], μη διαλ. λέξη (πρβ. D606) < ME. *κάμαρα* / *κάμαρη* < Λατ. *camara*, βλ. *odá*

κανείς [kanís] «κανείς», αιτ. *κανείνα* [kanína] (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK55, πρβ. D606)

< ME. *κανείς* / *κανένας* < AE. *kān eīz*

κατράν' [katran] «πίσσα», μη διαλ. λέξη

κατράν' μαύρο [katrá:mavro] «πίσσα μαύρος», μη διαλ. φράση < T. *katran siyahı*

κείμαι [címe] «είμαι», πρτ. α' εν. *κειότονμαι* [cótonme], γ' εν. *κειότον* [cóton], α' πλ. *κειότονμεστε*

[cótonmeste], γ' πλ. *κειόταν* [cótan] (MK104, M624, πρβ. A243, D608) < AE. *κειμαι* «κείτομαι»

κειόσον / κειόσαν, μη διαλ. καταλήξεις (πρβ. M71), βλ. *κείμαι*

κειότονμαστε, μη διαλ. κατάληξη (πρβ. M71), βλ. *κείμαι*

κεμίκ' [cemíc] «κόκαλο», πλ. *κεμίκια* [cemíca] (D684 *kemik*) < T. *kemik*

¹⁸ «Χαρακτηριστικά είναι ή χρήση του *μη* σέ απαγορευτικές κυρίως προτάσεις στη χρήση του *δε θά*» (Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου 1960: 85).

κενάφ' βλ. *κενέφ'*

κενέφ' [cenéʃ]¹⁹ «χέστρα», προφανής λέξη < T. *kenef*

κιριός [ciɾjós] «κρύο» (MK104, M626, πρβ. D614) < ME. *κρύ(γι)ος* / *κρυ(γι)ός*

κλέφτω [kléfto] «κλέβω», αόρ. *έκλεψα* [éklepsa], υποτ. γ' πλ. *κλέψ'νε* [klépsne] (D610) < ME.

κλέφτω / *κλέβω*

κλέψνε βλ. *κλέφτω*

κόκαλο, μη διαλ. λέξη, βλ. *κεμίκ'*

κολεβέστρα [kolevéstra] «κάνθαρος», ανευμ. (MK148, πρβ. M626)

κολώνα, μη διαλ. λέξη, βλ. *διρέκ'*

κόνισμα [kónizma] «εικόνα» (MK106, πρβ. D597) < ME. *είκόνισμα*

κοπάντι [korádi] «κοπάδι», μη διαλ. λέξη, βλ. *νεγέλ'*

κορίκχι μ' βλ. *κορίτς'*

κορίτς' [korítʃ] «κορίτσιν», κλ. *κόριτσι μ'* [kóritʃim] αλλά *κορίτσι μ'* [korítʃim] στο κείμενο (MK106, M627, πρβ. D612 *κορίτσι*) < ME. *κορίτσι(ν)*

κουνδώ [kundó] «ρίχνω», αόρ. *κούν(τ) 'σα* [kún(t)sa] (MK106, M628, πρβ. A246, D612) < ME.

άκο(ν)ντίζω

κόφτω [kófto] «κόβω», υποτ. γ' πλ. *κόψ'νε* [kópsne] (D613, MK106, πρβ. M628) < ME. *κόπτω* / *κόφτω*

κόψνε βλ. *κόφτω*

κρεύω [kréno] «γυρεύω», β' πλ. *κρεύιτ'* [krévit], πρτ. *έκρενα* [ékreva] (MK61) αλλά στο κείμενο *ήκρενα* [íkreva] (MK107, M628, πρβ. D614 *γυρεύω*) < ME. *γυρεύω*

κυργιός βλ. *κιριός*

Λ

λαβρουλανδίζω [lavrulandízo] «ανάβω» (πρβ. A248 *λαύρα*), αόρ. *λαβρουλάν(τ) 'σα* [lavrulán(t)sa] < ME *λάβρα* / AE. *λάβρος* + επίθημα *-lan*, πρβ. T. *sıcaklanmak* < *sıcak* «καυτός» + επίθημα *-lan*

λαβρουντάντσην βλ. *λαβρουλανδίζω*

λέ(γ)ω [lé(ɣ)o] «λέγω» (D619), υποτ. *να ειπώ* [najpó] > *να χῆπώ* [naɣpó] (MK8) < ME. *λέ(γ)ω*

λερό [leró] «νερό», πλ. *λερά* [lerá] (MK107, M629, D619 *νερό*) < ME. *νερό(ν)*

λούζησκα βλ. *λούζω*

λούζω [lúzo] «λούζω», πρτ. *έλουζα* [éluza] (MK61) αλλά στο κείμενο *λούζησκα* = *λούζιτςκα* [lúziʃka] (A250, D620) < ME. *λούω* / *λούζω*

¹⁹ Η ορθογραφία *κενάφ'* αντικατοπτρίζει καλύτερα την πιθανή προφορά ως *κάνάφ'* [cænáfʃ]. Βλ. υποσημ. 37.

λουτουργιά βλ. λουτουργιά

λουτουργιά [luturjá] «λειτουργία» (MK108, πρβ. A250) < ME. λειτουργία / λουτουργιά

M

μ' [m] «μου», κτητ. αντ. α' εν. (D121, MK53) < ME. μου

μαζί βλ. δάμα

μαίνω [méno] «μπαίνω», αόρ. σέμα [séma], υπερσυν. σέμα χ̃τον «είχα μπει» [sémaχton] (M74),
α' πλ. σέμαμ' 'don [sémamdon] (MK108, M630, πρβ. D598 έμβαίνω) < ME. (έ)μπαίνω

μάννα [mana] «μητέρα» (MK109, M630, πρβ. A252, D621) < ME. μάννα

μαναχό [manaxo] «μοναχός» (MK8, πρβ. D621 μοναχός) < ME. μοναχός / μαναχός

μαχαλά [maxalá] «μαχαλάς», πλ. μαχαλάγια [maxalája] (MK115) < T. mahalle

μέ [mé] «μη», αρνητικό μόριο (M80, M631, πρβ. D624 μή) < AE. μή

με ηύρεν βλ. ηυρίσκω

μερδιβέν' [merdivén] «σκάλα», πλ. μερδιβένια [merdivéna] (D685 merdiven)²⁰ < T. merdiven

μεριός βλ. ολ(η)μεριός

μερμήγκια βλ. μουρμούκ'

μέτορ' [métor] «δικός μας», πλ. μέτερ' [méter] (D122, 602, MK54) < AE. ήμέτερος

μινδέρ' [mindér] «στρώμα» (D686) < T. minder

μιντέρ βλ. μινδέρ'

μοναχό βλ. μαναχό

μουρμούκ' [murmúk] «μυρμήγκι», πλ. μουρμούκια [murmúca] (MK111, M633, πρβ. A255, D626
μύρμηξ) < ME. μυρμί(γ)κι(ν) / μερμού(γ)κι(ν) / μουρμου(γ)κι(ν)

μπήκα βλ. βοίκα

N

νά [ná] «όχι», ανετυμ. (MK80)

ναίκα [néka] «γυναίκα», πλ. ναίκες [néces] (MK112, M633, πρβ. A255, D594 γυναίκα) < ME.
γυναίκα

νάκρα [nákra] «άκρα» (MK112, πρβ. D582 άκρα)²¹ < ME. άκρα / άκρα

νάνδρα βλ. άνδρα

²⁰ Η λέξη χρησιμοποιείται ακόμα στα Μιδώτικα (Κοτσανίδης 2005: 190 *μιαρτιβάν*).

²¹ Το προσθετικό ν στο νάκρα προέρχεται από την προσκόλληση του ν του άρθρου την στην αιτιατική την άκρα > τη νάκρα (Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου (1960: 30).

ναυλή βλ. *νευλή*

νδοίχο [ndíxo] «τοίχος», πλ. *νδοίχ'* [ndíç], *τα νδοίχοι τ'* [tandíçit] «οι τοίχοι του / της» (M633)²²
< ME. *τοῖχος*

νεγέλ' [nejél] «κοπάδι» (MK112, πρβ. D581 *ἀγέλη*)²³ < AE. *ἀγέλη*

νεκκλεῖῶ [nekleʃá] «εκκλησία» (MK112, πρβ. A255, D598 *ἐκκλησία*)²⁴ < ME. *ἐκκλησία* / *ἐκκλησιά*

νευλή [nevlí] «αυλή» (M634, πρβ. D626 *αὐλή*)²⁵ < ME. *αὐλή*

νίγουμει [níçume] «γίνομαι», αόρ. *γένεα* [jéna], υποτ. *γενώ* [jenó] (MK112, M634, πρβ. D592
γίνομαι) < ME. *γίνομαι*

νουῖγια [nuɣjá] «ουγγιά», πλ. *νουῖγιές* [nuɣjés] (D629, MK113, M634)²⁶ < ME. *οὐγγία* / *οὐγγιά* <
Λατ. *uncia*

ντάβασμα βλ. *διάβασμα*

ντεῖ βλ. *δε(γ)ί*

ντεκάξ, μη διαλ. λέξη, βλ. *δικέξ'*

ντεν βλ. *δεν*

ντιαβάζω, μη διαλ. χρήση της λέξης, βλ. *διαβάζω* και *ψαλλίσκω*

ντιάσκαλος βλ. *διάσκαλος*

ντοίχοι βλ. *νδοίχο*

ντόξα βλ. *δόξα*

ντουγρού βλ. *δογρού*

ντράνισκα βλ. *δρανώ*

ντράντσα βλ. *δρανώ*

ντροπιάστα βλ. *δροπιαζιέμαι*

ντυό βλ. *δύο*

Ξ

ξέβαμ βλ. *βγαίνω*

ξεύρω [ksévro] «ξέρω», γ' πλ. *ξεύρ' νε* [ksévne] (M634, πρβ. D627 *ξέρω*) < ME. *(ἐ)ξέρω* / *(ἐ)ξεύρω*

²² Πρβ. υποσημ. 21.

²³ Πρβ. υποσημ. 21.

²⁴ Πρβ. υποσημ. 21.

²⁵ Πρβ. υποσημ. 21.

²⁶ Πρβ. υποσημ. 21.

Ο

οδά «οντάς, δωμάτιο» (D665, M634 *oda*) < T. *oda*

οί [οί], κρητ. λέξη < ME. *όχι*, βλ. *νά*

(ο)λ'μεριζός [(o)lmerjós] «μεσημέρι» (D628 *όλμεριός*), «τη μέρα, ενώ είναι μέρα» (MK77 *ολμεριός*,

M629 *λμεριός*, πρβ. A235 *έλμεριός*)²⁷ < ME. *όλημερίς*

ομβρό [ombró] «μπροστά» (MK77, πρβ. D628 *έμπρός*) < ME. *έμπρός* / *όμπρός*

ομπρό βλ. *ομβρό*

όζω [ókso] «έξω» (MK77, M635, πρβ. D628 *έζω*) < ME. *έζω* / *όζω*, βλ. και *απόζω*

ορνίξ' [orníj] «πουλί», γεν. *ορνίγιού* [orníju] (MK114, M635, πρβ. D629 *ορνίθι*), *ορνίγιού στράκ'* «κοτέτσι» < ME. *ορνίθι(ν)*

(ο)σό(ν) [(o)só(n)] «όταν, έως» (MK79, πρβ. D629 *όσος*) < ME. *όσο(ν)*

ότιχαλα [ótʰixala] «όπως» (MK78, πρβ. D651 *τίχαλο*) < ME. *ότι* + T. *hal* «κατάσταση»²⁸

ουμ [um] < μ', όταν το ουσιαστικό λήγει σε -ς, π.χ. *φτέρνεζ ουμ* [fírnezum] < *φτέρνες μου* (MK52, πρβ. D121)²⁹

ουνγκιά, μη διαλ. λέξη, βλ. *νονν'γκιά*

ούλ-λο [úl:o] «όλος», πλ. *ούλ-λα* [úl:a]³⁰ (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK114, M635, πρβ. A258 *οὔλος*, D628 *όλος*) < AE. *όλος*

ούλο βλ. *ούλ-λο*

ουλουδούζω [uludúzo] «ουρλιάζω» (MK139, πρβ. M635 *ουλούδουζμα*),³¹ γ' πλ. *ουλουδούζ'νε* [uludúzne] < T. *ulumak*

ουρλιαντίζνε βλ. *ουλουδούζω*

Π

παι(γ)ί [pe(j)í] «παιδί», πλ. *βαιδιά* [bedjá] (MK114, M636, πρβ. D630 *παιδί*) < ME *παιδί(ν)*

παιντί [pedí] «παιδί», μη διαλ. λέξη, βλ. *παι(γ)ί*

παίνω [réno] «πηγαίνω» (MK115, M636, πρβ. A258 *παγαίνω*, D634 *πηγαίνω*) < ME. *(ύ)παγαίνω* / *(ύ)πηγαίνω*

παίρνω βλ. *παίρω*

²⁷ Πρβ. Janse (2022: §11.1.11).

²⁸ Πρβ. Janse (2022: §11.1.11).

²⁹ Στο κείμενο γράφεται *ζουμ*: *φτέρνες ζουμ*. Η χρήση αυτού του *ζουμ* φαίνεται παράξενο στη φράση *τα μαλλιά ζουμ*.

³⁰ Με διπλή προφορά του λ-λ (Janse 2022: §6.1.2.3).

³¹ Η λέξη *ουρλιαδίζω* φαίνεται να έχει προκύψει από σύγχυση των ρημάτων *ουλουδούζω* και *ουρλιάζω*.

παιρπαίνω [perpéno] «πάω κάτι / κάποιον» (MK115, M636, πρβ. A258 *παγαίνω*, D631) < *παίρω* + *παίνω*³²

παίρω [péro] «παίρνω» (MK115, M636, πρβ. D630 *παίρνω*), πρτ. *παίρισκα* / *έπαιρνα* (MK62), αόρ. *πήρα*

πάλ' [pál] «πάλι» (MK77, πρβ. D631) < ME. *πάλι(ν)*

παναγύρ' [panajír]³³ «πανηγύρι» < ME. *πανηγύρι(ν)* / *παναγύρι(ν)*, βλ. και *συνόλ'*

πανδέχω [pandécho] «νομίζω» (MK115, πρβ. A259 *παντέχω*, D584 *άπαντέχω*) < ME. (*ά*)*παντέχω*

παντεῖς [pandeís] «σάμπως», άγνωστη λέξη³⁴

παραμαίνω [paraméno] «πηγαίνω σπίτι, επιστρέφω από ξενιτιά», υποτ. *παραμώ* [paramó] (MK115, M636, πρβ. D632) < ME. *παρεμπαίνω* / *παραμπαίνω*

παχῆνιά [rachwriá] «παχύνω», πλ. *παχῆνιές* (M637), *βογιού παχῆνιές* [vojú rachwriá]³⁵ «βουστάσια» < ME. *πάθνη* < AE. *φάτνη*

παχί, μη διαλ., βλ. *παχῆνιά*

παχινιά βογιού βλ. *παχῆνιά*

πεχῆνιάσχω [pechanísko] «πεθαίνω», πρτ. *πέχῆνα*, μετ. *πεχῆμένο* [pecaméno] (MK116, M637, πρβ. A260 *πεθανίσχω*, D632 *πεθαίνω*) < ME. (*ά*)*πεθαίνω*, μετ. (*ά*)*ποθαμένος*

πέχανεν / **πεχιαμένο** βλ. *πεχῆνιάσχω*

πιάνω βλ. *πῆάνω* / *πῶάνω*

πιρπίγαν βλ. *παιρπαίνω*

πνεμονία, μη διαλ., βλ. *σατλιτζάν'*

πούλνα βλ. *πουλῶ*

πουλώ [puló] «πουλώ», πρτ. *πούλ'να* [púlna] (MK63, πρβ. D637) < ME. *πουλῶ* < AE. *πωλῶ*

πρόβατο [prónato] «πρόβατο» (M639, πρβ. D637), γεν. εν. και πλ. *προβάτ'* [provat] < ME.

πρόβατο(ν)

προβάτ' νεγέλ' [provat nejél] «κοπάδι προβάτων» (M639, πρβ. M112), βλ. *νεγέλ'*

πῆάνω [pḗano] / **πῶάνω** [pṓano] «πιάνω» (MK118, M639, πρβ. D634), αόρ. *πῆάσα* [pḗasa] / *πῶάσα* [pṓasa] (MK62, πρβ. M639) < ME. *πιάνω*

³² Πρβ. Janse, Vandewalle και Daveloose (2022).

³³ Η λέξη δεν αναφέρεται στον Μαυροχαλυβίδη ούτε στον Dawkins, αλλά χρησιμοποιόταν στο Ουλαγάτς (Κεσίσογλου 1951: 121), στο Αραβανί (Φωστέρης και Κεσίσογλου 1960: 51), στην Ανακού (Κωστακης 1964: 30) καθώς και στα Μιδώτικα (Κωστάκης 1977: 267; πρβ. Κοτσανίδης 2005: 161 *πανηγύρι*).

³⁴ Ίσως προκειται για παραφθορά του ρήματος *πανδέχω*?

³⁵ Η γενική πάντοτε προηγείται του ουσιαστικού που προσδιορίζει (Μαυροχαλυβίδη και Κεσίσογλου 1960: 82-3, πρβ. Dawkins 1916: 201, Janse 2022: §8.1.2.3).

Σ

σ' [s] «σου», κτητ. αντ. β' εν. (MK53, πρβ. D121) < ME. σου

σ'(ν) (M640) < ME. στη(ν)

σαβάρ' βλ. σεφέρ'

σαλδῶ [saldó] «στέλνω», αόρ. σάλ(τ)'σα [sál(t)sa] (MK140, πρβ. D677 *salmaq*) < T *salmak*

σάλτσα βλ. σαλδῶ

σάιφι βλ. σαφί

σάνισκεν βλ. σάνω

σάνω [ʃáno] «κάνω», πρτ. σάνισκα [ʃániʃa] «κάνω» (MK119, M640, πρβ. D642) < ME. **ἰσιάνω* / *ἰσιάζω*³⁶

σατλατζάν' [satludʒán] «πνευμονία» (πρβ. Κωστάκης 1977: 350) < T. διαλ. *satlican* (DS)

σαφί [sáfi] «συνεχώς», κρητ. λέξη < T. *safi*

σεφέρ' [sefēr] / **σεβέρ'** [sevér]³⁷ «φορά», πλ. σεβέρια [sevéɾja] (MK140 *σεφέρ*, πρβ. D676 *sefer*) < T. *sefer*, διαλ. *sever* (DS)

σέι' [ʃé:] / **σέχ** [ʃéx] «πράγμα», ένα σέχ «κάτι», αρν. «τίποτα» (D677 *šeĩ*, πρβ. M641 *σέι*, MK100 *γροικῶ*) < T. *sey*

σέμα βλ. μαίνω

σέμαμ' το(ν) βλ. μαίνω

σεράνδα [seranda] «σαράντα» (MK50, M289, πρβ. D642) < ME. *σάραντα*

σκάλα [σκαλα] «σκάλα» (πρβ. D644 *σκάλι*, Κωστάκης 1964: 66 *σκαλί*) < EE. *σκάλα* < Λατ. *scala*, βλ. και *μερδιβέν*

σκόλειο(ς) [skólo(s)] «σχολείο» (MK33, M642, πρβ. D644) < ME. *σχολεῖο(ν)* / *σκολεῖο(ν)* / *σκολειό(ν)*

σον βλ. (ο)σό(ν)

σπίτ' [spít] «σπίτι» (MK121, M643, πρβ. A268, D645) < ME. *σπίτιν* < EE. *όσπίτιον* < Λατ. *hospitium*

στεφάν' [stefán] «στεφάνι» (MK121) < ME. *στεφάνι(ν)*

στολί' [stolíj] «στολίδι», πλ. *στολήγια* [stolíja], μη διαλ. < ME. *στολίδι(ν)*

³⁶ Πρβ. Janse (2022: §11.1.10).

³⁷ Η ορθογραφία *σαβάρ* αντικατοπτρίζει καλύτερα την πιθανή προφορά ως *σᾶβάρ'* [sævæɾ], δηλαδή με «ε πολύ ανοιχτό» (Μαυραχαλυβίδης και Κεσίσογλου 1960: 1, Μαυροχαλυβίδης 1990: 602), όπως και στα Μισώτικα (Vassalou, Papazachariou και Janse 2017: 1148, πρβ. Κοτσανίδης 2005: 217 *φορά* = *σιαβάρ*).

στράκ' [strák] «γούρνα» (MK122, πρβ. A268), *ορνίγιού στράκ'* [ornijú strák]³⁸ «κοτέτσι» < ME. *όστράκι(ν)*

στράκ ορνιγιού βλ. *στράκ'*

στράτα [stráta] «δρόμος» (MK122, M643, πρβ. A268, D646) < ME. *στράτα* < Λατ. *strata*

συνόιτ' βλ. *συνόι'*

συνόι' [ʃinój] «πανηγύρι» (MK122) < ME. *συνόδι(ν)*, βλ. και *παναγύρ'*

συνφάνω [ʃiftáno] «(προ)φταίνω», πρτ. *σύνφτανα* [ʃiftana], αόρ. *σύνφτασα* [ʃiftasa] (MK122, πρβ. A269, D646 *συμφθάνω*) < ME. *συ(μ)φθάζω / συ(μ)φθάνω*

T

ταβούρ [tabúr] «τάγμα» (D679 *tabur*) < T. *tabur*

ταμπουρού βλ. *ταβούρ*

τάρ βλ. *τέρ'*

τάλασσα [tálasa]³⁹ «θάλασσα», μη διαλ. λέξη (D602), βλ. *den'gíζ*

τέρ' [tʰér]⁴⁰ «λιθάρι», πλ. *τέρια* [tʰérja] (MK123, M645, πρβ. A255 *νιθέρι*, D620 *λιθάρι*) < ME. *λιθάρι(ν)*

τίς [tʰís] «ποιος», ερωτ. αντ. (MK56, M646, πρβ. D126) < ME. *τίς*

τ'νε [tne] «τους», κτητ. αντ. γ' πλ. (MK53, πρβ. D121) < ME. *τουν(ε)*

το [to], προσ. αντ. γ' εν. (το ουδέτερο και για τα τρία γένη) (MK53, 89, πρβ. D120) < AE. *τό*

τόν [tón] «όταν» (MK79, M646, πρβ. D651 *όταν*) < ME. *όταν*

Τούρκος [túrkus], γεν. *Τουρκιού* [turcú], πλ. *Τούρκ'* [túrc] (MK34, πρβ. D651) < T. *Türk*

τζιβλάχ [dzibláx] «γυμνός» (πρβ. D671 *čiplaq*)⁴¹ < T. *çiplak*, βλ. και *τζιρ-τζιβλάχ*

τζιρ-τζιβλάχ [dzirdzibláx] «θεόγυμνος», πλ. *τζιρ-τζιβλάχια* [dzirdzibláxja] αλλά στο κείμενο *τζιρ-τζιβλάτσα* [dzirdzibláʃa] < T. *çir-çiplak*⁴²

τύρα [tʰíra]⁴³ «πόρτα» (MK125, πρβ. D603 *θύρα*) < ME. *θύρα*

³⁸ Για την πρόταξη της γενικής βλ. υποσημ. 35.

³⁹ Η *τάλασσα* [tʰálasa] με δασεία προφορά, βλ. υποσημ. 43.

⁴⁰ Η ορθογραφία *τέρια* αντικατοπτρίζει καλύτερα την πιθανή προφορά ως *τάρ'* [tʰær], όπως και στα σημερινά Μισώτικα (πρβ. Κοτσανίδης 2005: 131 *λιθάρι* = *χτιάρ* [çtær]). Βλ. υποσημ. 37.

⁴¹ Η λέξη δεν αναφέρεται στον Μαυροχαλυβίδη, αλλά χρησιμοποιόταν στα Φλογητενίτικα (Dawkins 1916: 671) καθώς και στα Μισώτικα (Κωστάκης 1977: 354, πρβ. Κοτσανίδης 2005: 61 *γυμνός*).

⁴² Για το φαινόμενο του «μερικού αναδιπλασιασμού» βλ. Bağcıoğlu και Janse (2014, 2016)

⁴³ Με δασεία προφορά (Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου 1960: 2, Μαυροχαλυβίδης 1990: 603, πρβ. Janse 2022: §6.1.2).

Υ

ύπνος βλ. γύπνος

υπνώνω βλ. γυπνώνω

Φ

φέγγω [féɣno] «φεύγω», πρτ. *φέγνισκα* [féɣniʃka] (M650) αλλά *έφεγνα* [éfeɣna] στο κείμενο, αόρ.

έφ'χα [éfxa], υποτ. *φύω* [fio] (MK125, M650, πρβ. A276, D656) < ME. *φεύγω* / *φέγγω*

φορτσά [fortʃá] «φορεσιά», πλ. *φορτσές* [fortʃés] (MK126, πρβ. D657) < ME *φορεσία* / *φορεσιά*

φορτχιές βλ. *φορτσά*

φσάχ' [fʃáx] «παιδί», κλ. *φσάχι μ'* [fʃáxim], πλ. *φσάχα* [fʃáxa] (MK142, M651, πρβ. A277, D658) <

ΑΤ. *ινζακ* «μικρός»⁴⁴

φτείρ' [ftíɾ] «ψείρα», πλ. *φτείρια* [ftírja] (MK126, M651, πρβ. A277, D656 *φθείρ*) < ME. *φθείρι(ν)*

φτέρνα [ftérna] «φτέρνα», πλ. *φτέρνες* [ftérnes] (MK53) < ME. *πτέρνα* / *φτέρνα*

φχιάχα βλ. *φσάχ'*

Χ

χαλα βλ. *ότιχαλα*

χιάνω βλ. *σάνω*

χιέι βλ. *σέι'*

χιόρος [çóros] «θέρος» (MK128, M653) < AE. *θέρος*

χε(γ)ός [çe(ɣ)ós] «θεός» (MK127, M652, πρβ. D603 *Θεός*) < AE. *θεός*

χρόνο [xróno] «χρόνος», πλ. *χρόνια* [xróna], γεν. *χρονού* [xronú] (M654, πρβ. D662) < AE. *χρόνος*

χρυσαφία [xrisafía], μη διαλ. λέξη, βλ. *αλτάν*

χτήνο [xtíno] «αγελάδα», πλ. *χτηνιά* [xtinía] (MK128, M654, πρβ. A280, D662) < ME. *χτῆνο(ν)*

χυφτάνω βλ. *συφτάνω*

χώρνεν / *χώρναν* βλ. *χωρώ*

χωρώ [xoró] *χωρώς*», πρτ. *χώρ'να* [xórna] (D662) < AE. *χωρῶ*

Ψ

ψαλίγια [psalíja] «ψαλίδα» (MK129, πρβ. D662) < ME. *ψαλίδα*

ψαλί βλ. *ψαλίγια*

ψαλλίσκω [psalífko] «ψάλλω, διαβάζω» (MK129, A281, D662) < ME. *ψάλλω*

⁴⁴ Για την ετυμολογία της λέξης *φσάχ'* βλ. Janse και Vandewalle (2020).

ψάλτσμο [psáltʃimo] «ψάλσιμο, διάβασμα» (MK129)

ψελό [pseló] «ψηλός» (MK129, D655 ύψηλός) < ME ψηλός < AE. ύψηλός

ψί [pʃi] «ψίχουλο» (MK129, M654, πρβ. A281 ψίδια, D663 ψιχίδιον), ένα ψί «λίγο» (MK78) < ME ψιχίδι(ν)

ψυής βλ. ψυ(χ)ή

ψυ(χ)ή [pʃi(ç)i] «ψυχή» (MK129, M654, πρβ. D663 ψυχή) < AE. ψυχή

Ω

ως «μέχρι» (MK79, πρβ. A281, D663) < ME. εως / ώς

Συντομογραφίες

αιτ. = αιτιατική

αντ. = αντωνυμία

αόρ. = αόριστος

αρν. = αρνητικός

γεν. = γενική

δεικ. = δεικτικός

κτητ. = κτητικός

μετ. = μετοχή

ον. = ονομαστική

πλ. = πληθυντικός

πρτ. = παρατατικός

υποσημ. = υποσημία

υποτ. = υποτακτική

υπερσυν. = υπερσυντελικός

AE. = Αρχαία Ελληνικά

AT. = Ανατολικά Τουρκικά

EE. = Ελληνιστικά Ελληνικά

Ιταλ. = Ιταλικά

Κρητ. = Κρητικά

Λατ. = Λατινικά

ME. = Μεσαιωνικά Ελληνικά

NE. = Νέα Ελληνικά

Ποντ. = Ποντιακά

T = Τουρκικά

Βιβλιογραφικές Παραπομπές⁴⁵

A = Αρχέλαος

D = Dawkins

DS = Derleme Sözlüğü

K = Κριαράς

M = Μαυροχαλυβίδης

MK = Μαυροχαλυβίδης και Κεσίσογλου

⁴⁵ Για τις κρητικές λέξεις παραπέμπουμε στον ιστοχώρο kritikoi.com/lexiko.

- Ανδριώτης, Ν.Π. 1960. Πρόλογος. Μαυροχαλυβίδη και Κεσίσογλου (1960: ix-xix).
- Αρχέλαος, Ι.Σ. 1899. *Η Σινασός, ήτοι θέσις, ιστορία, ηθική και διανοητική κατάσταση, ήθη, έθιμα και γλώσσα της εν Καππαδοκία κωμοπόλεως Σινασού*. Αθήνα
- Bağrıaçık, M. και Janse, M. 2014. Μερικός αναδιπλασιασμός στις καππαδοκικές διαλέκτους. *Patras Working Papers in Linguistics* 3, 110-131.
- Bağrıaçık, M. και Janse, M. 2016. Reduplication with fixed segmentism in Cappadocian and Armenian as a contact-induced phenomenon. A. Ralli (επιμ.), *Contact morphology in Modern Greek dialects*, 179-209. Cambridge.
- Dawkins, R.M. 1916. *Modern Greek in Asia Minor: A study of the dialects of Silli, Cappadocia and Phárasa with grammar, texts, translations and glossary*. Cambridge.
- Derleme Sözlüğü. 1993. Άγκυρα.
- Janse, M. 2009. Watkins' Law and the development of agglutinative inflections in Asia Minor Greek. *Journal of Greek Linguistics* 7, 32-48.
- Janse, M. 2022. Η καππαδοκική διάλεκτος. Χρ. Τζιτζιλής (επιμ.) *Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Θεσσαλονίκη.
- Janse, M. και Vandewalle, J. (2020). The history and etymology of Cappadocian *fšáx* 'child', Pharasiot *fšáxi* 'boy'. *Transactions of the Philological Society* 118, 500-514
- Janse, M., Vandewalle, J. και Daveloose, E. (2022), The Cappadocian phrasal compound *παιρπαίνω* [perpéno] 'take away' as an example of Turkish pattern replication. A.C. Cassio & S. Kaczko (επιμ.), *Alloglōssoi. Multilingualism and minority languages in Ancient Europe*. Βερολίνο.
- Κεσίσογλου, Ι.Ι. 1951. *Το γλωσσικό ιδίωμα του Ουλαγάτς*. Αθήνα.
- Κοστανίδης, Λ. 2006. *Το γλωσσικό ιδίωμα του Μιστί Καππαδοκίας*. Κιλκίς.
- Κωστάκης, Θ.Π. = Costakis, A.P. 1964. *Le parler grec d'Anakou*. Αθήνα.
- Κωστάκης, Θ.Π. *Το Μιστί της Καππαδοκίας*. Αθήνα.
- Κριαράς, Ε. 1968-. *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας (1100-1669)*. Θεσσαλονίκη.
- Μαυροχαλυβίδης, Γ.Π. 1990. *Η Αζό Καππαδοκίας*. Αθήνα.
- Μαυροχαλυβίδης, Γ.Π. και Κεσίσογλου, Ι.Ι. 1960. *Το γλωσσικό ιδίωμα της Αζού*. Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Α.Α. 1958-61. *Ιστορικό λεξικό της ποντικής διαλέκτου*. Αθήνα.
- Vassalou, N., Papazachariou, D. και Janse, M. (2017). The vowel system of Misótika Cappadocian. Th. Georgakopoulos κ.α. (επιμ.), *Proceedings of the 12th International Conference on Greek Linguistics*, 1139-54. Βερολίνο.
- Φατές, Θ. 2012. *Χιογός α σι χαρίσ' . Εκμάθηση του Μιστιώτικου ιδιώματος*. Κόνιτσα.
- Φωστέρης, Δ. και Κεσίσογλου, Ι.Ι. 1960. *Λεξιλόγιο των Αραβανί*. Αθήνα.

Lexicographical observations on Apostolos Pavlidis' narrative

“Τα μέτερ’ τα βάσανα κανείνα με ήύρεν σ’ ούλο τον κόσμο”

ABSTRACT

Our contribution presents a lexicographical analysis of one of the most dramatic and harrowing narratives written by Apostolos Pavlidis from the Cretan village Axos Mylotopotamou, one of the last native speakers of Axenítika, a Central Cappadocian dialect closely related to Mišótika. As the author himself acknowledges in his second contribution to this volume, the Cretan variety of Axenítika has suffered considerable influence from both the local variety of Cretan Greek and the Modern Greek varieties taught in the schools since the resettlement of the refugees from Cappadocioan Axos in the 1920s. The main part consists of a glossary which includes all the words which somehow deviate from the Standard Modern Greek lexicon. The majority of these belong to the Axenítika lexicon as described by Mavrochalyvidis and Kesisoglou (1960), Mavrochalyvidis (1990) and earlier by Dawkins (1916). Several words exhibit interesting interference from Cretan Greek or Standard Modern Greek. Such interference manifests itself sometimes in the phonetic shape of the words, e.g. *τάλασσα* [tálasa] or [t^hálasa] instead of *δενγίζ’* [denǵíz] or [dæŋǵíz], sometimes in their inflection, e.g. *κειόσον* [cóson] / *κειόσαν* [cósan] / *κειότονμαστε* [cótonmaste] instead of *κειότον* [cóton] / *κειόταν* [cótan] / *κειότονμεστε* [cótonmeste], sometimes in their meaning, e.g. *διαβάζω* [djavázo] instead of *ψαλλίσκω* [psalífko] in the sense of Standard Modern Greek *διαβάζω* “read”. Examples of Cretan interference are *γύρου* [jíru] instead of *γύρω* [jíro] and *σαφί* [saí] instead of *σάμπως* [sámbos]. The narratives written by Apostolos Pavlidis thus constitute an invaluable addition to our corpus of written Axenítika and a treasure trove for anyone interested in Cappadocian linguistics and dialectology.